

УДК 336.71

Роль та місце лізингових послуг на фінансовому ринку України

Топішко Т.І., здобувач

Львівський державний аграрний університет

Анотація. Розглядається стан ринку лізингових послуг в Україні. З'ясовуються причини, які стримують його розвиток.

Annotation. The state of leasing in Ukraine is examined. The author finds out retentive reasons of it's development.

Ключові слова: фінансовий ринок, ринок лізингових послуг, лізингова угода, лізингодавець, лізингоодержувач.

Актуальність проблеми. Тривалий і складний процес зміни економічних умов господарювання загострив проблему системного оновлення застарілих засобів виробництва. Питання забезпечення інвестиціями реального сектору економіки є надзвичайно актуальним. Одним із перспективних інструментів запровадження інвестицій та інновацій є лізинг. Досвід розвинутих країн довів його ефективність. Лізингові відносини в Україні є порівняно новим явищем. Вони знаходяться в стадії становлення та носять складний, суперечливий характер. Період бурхливого розвитку ринку лізингу змінився регресом. У національній економіці частка лізингу в загальному обсязі інвестицій не перевищує 3-5%, у той час як у США – 50%, в Європі – 40%, в Азії – 80%, у Росії - 9-15% [1, С.5].

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання становлення і розвитку фінансового ринку України в цілому та ринку лізингових послуг, як його сегменту, розглядаються у працях багатьох вітчизняних науковців. Дані проблеми є об'єктом наукового інтересу таких вчених як: Барановського О., Богачова С., Даниленка А., Зимовеця В., Коваленка Н., Корнєєва В., Міщенко В., Мороза А. Черевка Г., Човнюка Ю. та ін. У вітчизняній науковій літературі досліджені різноманітні аспекти фінансового ринку. Увага надається як окремим його сегментам, так і проблемам формування його як цілісної системи. Проте існує необхідність у комплексному дослідженні вітчизняного

фінансового ринку та лізингових відносин зокрема. Потребує удосконалення законодавчо-нормативна база. Неврегульованим є організаційно-економічний механізм лізингової діяльності.

Мета статті. Метою дослідження є виявлення основних тенденцій розвитку ринку лізингових послуг як складової фінансового ринку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий ринок відіграє важливу роль в економічному розвитку країни. Завдяки фінансовим інститутам забезпечується взаємозв'язок між реальним та фінансовим секторами, задовольняється потреба суб'єктів ринку у грошових ресурсах та здійснюється фінансування інвестицій.

Фінансовий ринок розглядається як ринок фінансових активів, елементами якого виступають золото та дорогоцінні метали, національна й іноземна валюта, позичковий капітал, цінні папери. До аналізу фінансового ринку підходять як до ринку, де обертаються капітали. Взаємозв'язок фінансового ринку із ринком фінансових послуг відображено у визначенні, яке формулює П.П. Кравченко: “Фінансовий ринок – це ринок, де об'єктом купівлі-продажу є різноманітні фінансові інструменти та фінансові послуги [2, 224с.]”.

У Законі України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг” ринок фінансових послуг визначено як “сферу діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів” [3]. Структура ринку фінансових послуг наведена на рис.1.

Основними функціями ринку фінансових послуг є:

- фінансове обслуговування учасників економічного кругообігу та фінансове забезпечення процесів інвестування у виробництво; розширення виробництва та дольової участі на основі визначення найефективніших напрямів використання капіталу в інвестиційній сфері;

Ринок банківських послуг	
Ринок послуг у сфері торгівлі цінними паперами	
Ринок інвестиційних послуг	
Ринок послуг з обміну валют	
Ринок послуг у сфері фінансового лізингу	
Ринок страхових послуг	
Ринок ломбардних послуг і послуг кредитних спілок	
Ринок розрахункових послуг	
Ринок послуг із надання і реалізації концесій	

Рис. 1. Структура ринку фінансових послуг

- знаходження для кожного власника капіталу контрагента угоди та мінімізація витрат на проведення фінансових операцій;
- формування ринкових цін на окремі види фінансових послуг;
- інформування учасників ринку про рівень витрат, рентабельність, якість фінансових послуг [4, С.24].

На фінансовому ринку України домінує банківський сегмент. Проте розвивається також страховий сектор. Формуються сектори, що представляють ринок цінних паперів, послуг лізингових компаній, кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів, інститутів спільного інвестування та інших фінансових установ. Так, станом на 01.01.2007р. активи банків у 12 разів перевищували активи небанківських фінансових установ. Частка останніх становила лише 7,81% сукупного обсягу активів фінансового сектору (табл.1.).

Останнім часом прослідковується підвищення ефективності діяльності банків, зростання обсягів залучених депозитів та інших активів цих фінансових установ. Проте банки нездатні задовольнити зростаючі потреби економіки в інвестиційному та інноваційному кредитуванні. Довгострокові кредити становлять невелику частку активів банків, хоча у 2007 р. порівняно з 2005 р. їх

абсолютні обсяги зросли у 3,5 рази, а питома вага в активах збільшилася з 13,5% до 18,34%. Основними проблемами банківського сектору є високі ставки на

Таблиця 1

Динаміка активів банківських та небанківських фінансових установ
України у 2005-2007 рр.

Установи	Станом на 01.01.2005 р.		Станом на 01.01.2006 р.		Станом на 01.01.2007 р.		Абсолютне відхилення (+,-)
	загальний млрд.грн. обсяг,	питома вага, %	загальний обсяг, млрд.грн.	питома вага, %	загальний обсяг, млрд.грн.	питома вага, %	
Разом, у т.ч.:	156,01	100	238,69	100	369,03	100	213,02
- страхові компанії	20,01	12,83	20,92	8,76	24,00	6,50	3,99
- кредитні спілки	0,84	0,54	1,94	0,81	2,90	0,79	2,06
- недержавні пенсійні фонди	0,01	0,01	0,05	0,02	0,05	0,01	0,04
- фінансові компанії	0,80	0,51	1,90	0,80	1,90	0,51	1,10
- банківський сектор	134,35	86,12	213,88	89,61	340,18	92,81	205,83

*Складено і розраховано за: [5; 6, С.70]

кредити, низький рівень капіталізації банків та нерозвинутість технологій надання кредитів на інвестиційні та інноваційні проекти.

Одним із ефективних та перспективних механізмів фінансування інвестицій є *лізинг* - довготермінова оренда (від 6 місяців до кількох років) машин, обладнання, транспортних засобів, виробничих споруд тощо на умовах поворотності, терміновості й платності, на підставі відповідного договору між орендодавцем і орендарем, що передбачає можливість їх наступного викупу орендарем.

Лізингові відносини в Україні перебувають на стадії становлення. Переваги лізингу ще недостатньо оцінені. Дана ситуація спричинена недосконалістю нормативно-правової бази та організаційно-економічного механізму лізингу, нестабільністю макроекономічної ситуації тощо.

Згідно чинного законодавства, лізингодавцями можуть виступати будь-які юридичні особи (банки, небанківські фінансові установи, лізингові компанії,

інші юридичні особи). За даними Держфінпослуг, у 2006 р. майже 99% послуг фінансового лізингу надавали юридичні особи, що не мали статусу фінансових компаній. Протягом 2005-2006 рр. спостерігалось збільшення кількості юридичних осіб (із 34 до 65), для яких надання лізингових послуг є основним видом діяльності [7]. Майже утричі зросла кількість укладених угод: 6089 договорів у 2006 р. проти 2534 - у 2005 р. Така динаміка склалася завдяки збільшенню числа угод, що укладаються кожним окремим лізингодавцем. Лідери лізингового ринку підняли цей показник із 318 угод у 2004 р. до 1223 - у 2006 р. [7, С.3].

Показниками розвитку ринку лізингових послуг є: розмір активів, переданих у лізинг протягом певного періоду; вартість укладених протягом року лізингових контрактів; обсяг портфеля лізингових угод (загальна сума зобов'язань за незавершеними договорами лізингу) на визначену дату. У 2004-2006 рр. спостерігалось зростання даних показників (табл.2).

Таблиця 2

Динаміка лізингових угод та лізингового портфеля
у 2004-2006 рр., млн. грн

Показник	Роки			Абсолютне відхилення, (+,-)
	2004	2005	2006	
Розмір активів переданих у лізинг протягом року	619	962	2396	1777
Вартість укладених протягом року лізингових контрактів	873	1364	3386	2513
Обсяг портфеля лізингових угод	1071	1738	3601	2530

*Розраховано за: [7].

Загальна вартість майна, наданого у лізинг, підвищилася за цей період на 1777 млн. грн., або 387%. Більш як у тричі зросла вартість чинних договорів та укладених лізингових контрактів. Ця динаміка відбиває збільшення попиту на лізингові послуги та зростання вартості об'єктів лізингу.

У 2006 р. предметами лізингу, як правило, виступали легкові та вантажні автомобілі (63,6% вартості чинних договорів), техніка та обладнання для сільського господарства (18,0%). В останній час лізингодавці звернули свою увагу і на медичне обладнання. Вартість укладених договорів фінансового лізингу за галузями народного господарства наведена у табл.3.

За 2005-2006 рр. у народному господарстві України вартість договорів фінансового лізингу збільшилася на 2886,4 млн. грн. Відбулися зміни в їх структурі: суттєво зросла частка лізингоодержувачів, що представляють

Таблиця 3

Розподіл вартості чинних договорів фінансового лізингу за галузями
народного господарства

Галузь народного господарства	Станом на 01.01.2006р.		Станом на 01.01.2007р.		Абсолютне відхилення (+,-)
	загальна вартість, млн.грн.	питома вага, %	загальна вартість, млн.грн..	питома вага, %	
Будівництво	117,3	5,7	494,3	10,1	377,0
Добувна промисловість	78,3	3,8	100,4	2,0	22,1
Сільське господарство	811,4	39,7	951,1	19,3	139,7
Сфера послуг	37,3	1,8	117,3	2,4	80,0
Транспорт	557,3	27,3	2440,8	49,7	1883,5
Харчова промисловість	122,9	6,0	235,5	4,8	112,6
Хімічна промисловість	15,5	0,8	16,9	0,3	1,4
Інші	303,5	14,9	573,6	11,4	270,1
Разом	2043,5	100	4929,9	100	2886,4

*Складено і розраховано за: [5].

транспортну галузь. Питома вага договорів фінансового лізингу у цій галузі підвищилася із 27,3% до 49,7%. Проте скоротилася з 39,7% до 19,3% сільськогосподарських лізингоотримувачів до 20,4%.

Лізингові операції використовуються в основному як середньостроковий інструмент. Так, питома вага договорів терміном на 2-5 років становила 87,9% у 2005 р. та 57,2% у 2006 р. Угод лізингу тривалістю понад 10 років у 2005 р. заключено не було. У 2006 р. їх частка склала вже 2,5% або 256,7 млн.грн.

Висновки. Останнім часом відбувається розвиток ринку лізингових послуг. Він стимулюється потребою галузей народного господарства в оновленні зношених основних фондів. В умовах незадовільного економічного стану переважної більшості господарюючих суб'єктів здійснення інвестицій власним коштом неможливе. Доступ до банківських кредитів обмежений. Вони носять переважно короткостроковий характер, надаються під великий відсоток і заставу. У таких умовах перспективною формою запровадження інвестицій та інновацій є лізинг. Він дозволяє лізингоодержувачу отримати високоякісну техніку, сплачуючи лізингові платежі за зручним графіком із використанням

згенерованого за допомогою нового обладнання грошового потоку. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні стримується нестабільністю політичної та економічної ситуації, недосконалістю законодавства, відсутністю дешевих фінансових ресурсів для лізингодавців, складним фінансовим становищем суб'єктів господарювання. Спостерігається недостатня інформованість населення про переваги лізингу, неналежна увага держави до цих процесів.

Список використаних джерел

1. Адамов Н.А., Тилов А.А. Лизинг. - СПб.: Питер, 2005. – 128 с.
2. Кравченко П.П. Как не проиграть на финансовых рынках. – М.: Дело, 2000. – 224 с.
3. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» № 2664-III від 12.07.2001р. // Відомості ВРУ. – 2002. - №1.
4. Горбач Л.М., Каун О.Б. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2006. – 436 с.
5. Українські ринки фінансових послуг // www.dfp.gov.ua
6. Основні показники діяльності банків України на 1.05.2007 р. // Вісник НБУ. – 2007. - № 6. – С. 70.
7. Експрес - результати дослідження ринку лізингу України – 2007 // Лізинг в Україні. – 2007. - № 3. – С.1-5.
8. Крилова А. Фінансовий сектор України: сьогодні і завтра // Вісник НБУ. – 2007. - № 12. – С. 36-41.